

je v svoji večini proti podržavljenju iz tistih vzrokov, kakor slovensko učiteljstvo.

Ker pa nismo preroki in ne vemo, kako se zadeva izvede, hočemo spregovoriti obširneje o tem prečnem in dalekosežnem vprašanju.

Neovrženo dejstvo je, da imajo c. kr. okrajni šolski nadzorniki velik vpliv na razvoj šolstva. Dober okraj. šol. nadzornik daje nekaj pravec šolstvu okraja, in čim sposobnejši, popolnejši je nadzornik, tem boljše je šolstvo.

Učiteljska zveza nemškega učiteljstva v Avstriji je pred kratkim izročila c. kr. naučnemu ministru jako obširno spomenico o prenosu učiteljstva v tej spomenici se zahteva, da imej učiteljstvo dostop na vseučilišče. Učna snov na učiteljskih naj se poglubi, zato naj se razširijo učiteljska na pet letnikov; pogoj za vstop na učiteljske zahtevajo vsaj nižjo srednjo šolo oziroma meščansko šolo. Za glavne učitelje na učiteljskih naj se nastavlja profesorji z dovršenimi vseučilišnimi študiji, za vadniške učitelje pa naj pridejo v poštev edino le priznani ljudsko- in meščanskošolski učitelji. — Za vzgojo meščanskošolskega učiteljstva naj se osnujejo na vseučiliških dvoletni tečaj; in tudi izpiti za to učiteljstvo naj se vrše na vseučilišnih.

Mislimo, da smo popolnoma na pravi poti, ako zahtevamo za prvi pogoj k podržavljenju c. kr. okr. šol. nadzornikov, da bodi vsak c. kr. okraj. šol. nadzornik duševno na najvišji stopnji svoje izobrazbe, da imej vsaj meščanskošolski izpit, da bodi priznan kot dober pedagog, ki je dal od sebe že kako „i go“ — kakor pravi Prešeren — a ne bodi le politični priganjač te ali one stranke, kakoršnji so v svoji večini današnji kranjski c. kr. okraj. šol. nadzorniki. Da imajo izobraženi nadzorniki veliko večji ugled pri učiteljstvu, to dokazujejo že vsakdanje skušnje. Vzemimo zgleda le iz dan šneve šolskega življenja in pa zglede iz dne Levčevega časa.

Vesel je bil vsak učitelj onega dne, ko je vstopil pokojni Levec v šolo, saj je vedel, da prihaja k njemu pedagog in prijatelj, ki mu bo svetoval najbolj in ga poučil očetovsko; dal si pa tudi marsikaj dopovedati. A sedanjí nadzorniki? Ako n si slučajno njegov politični pristaš, pomni da te pride samo zato nadzorovati, ker te h če šikanirati in zapostavljati, da si prava ničla akoravno si mogoče imel pri pravih nadzornikih najboljšo kvalifikacijo. Ako mu hočeš povedati to ali ono, kar se tebi zdi pravilno, te kratkomo zavrne, molčite, drugače vas spravim v disciplinarno preiskavo, ker jaz sem — nezmotljiv. Ako pa poprosiš takega „duševnega velikan“ da naj ti sam pokaže, kako poučiti, ti zagode: nimam časa, saj imate za to strokovne knjige. In s tem ti zamaši usta. Da bi ti pa naštel dotične knjige, no, to so zanj — španske vasi. Tak slučaj se je primeril piscu teh vrstic.

Kam so privedli ti nadzorniki pohiški priganjaci, kranjsko šolstvo bi pa lahko zapel prav lepo himno. Njih pristaši so svobodni kot ptice v zračnih višinah. Smejo delati kar hočejo. Nečemo pisati drastičnih zgledov, da se ne bo reklo da denunciramo, a dobili bomo le dejstvo, da bi o nazadnji ljudskošolske zadnje nadzorniške dobe mnogo lahko povedali naš sretnješolski profesorji, ki predobro vedo kak material hodi sedaj k sprejemnim izpitom. Poudarjati moramo, da so to še najboljši učenci.

Glasom § 27. dež. šol. zakona z dne 25. februarja 1870, dež. zak. št. 11. imenuje minister za uk in bogočastje c. kr. okraj. šol. nadzornike za dobo šestih let, ker preteče kmalu ta doba in ker hočemo šolstvu kakor tudi slovenskemu narodu najboljše, zahtevamo, da sestavi slovensko učiteljstvo dobro utemeljeno spomenico,

Prilčno jo objavimo doslovno. Op. pisci.

naslovljeno na c. kr. ministarstvo za bogočastje in nauk, kjer poučimo ministra, da denuncirajo in političnih priganjajo kakor tudi pedagog ignorance ne maramo več za okr. šol. nadzornike, temveč izbražene in nepristranske varuhe šolstva.

To bodi naša prva naloga in slov. narod nam bo hvaležen.

Zborovanje Zavezine delegacije.

(Dalje.)

27. Učiteljski kongres za šolsko reformo se je prestavil na poznejši ugodnejši čas.

28. Dvema pisateljema, ki pišeta tudi za „Popotnik“ in „Zvonček“, se je dovolila brezplačno poslati tistim. „Zvonček“ se je dovolil v zameno s „Slovenskim Branikom“.

29. Vodstvu „Družbe sv. Cirila in Metoda“ se je odposlala vloga, v kateri se družbeni odbor pozivlja, naj se pri oddaji učiteljskih služb ozira v prvi vrsti na prošilce, ki so člani naših organizacij. Ta vloga se ne bi odposlala, če bi ne bili naši člani s Kranjskega kot prošilci za službe v lastni deželi od c. kr. deželne šolskega sveta v Ljubljani na vsej čiti redno neuváževani.

30. „Poslano“ in druge take objave v „Učiteljskem Tovarišu“, pri katerih odklanja odgovorni urednik odgovornost, se smatrajo za plačljive asurate.

31. O velikonočnih počitnicah 1. 1918 je zborovala „Zveza slovenskih učiteljev in učiteljic na Stajerskem“. Zavezni predsednik je zborovalce v imenu vodstva brzojavno pozdravil. Brzojavne ali pa pismene čestitke so prejela tudi vsa naša društva, ki so v teh upravnih dobah praznovala kak poseben jubilej.

32. Tovariš Vekoslav Selinšek s Stajerskega je stavil na predzadnjem delegacijskem zborovanju predlog, da naj se izvoli odsek, ki naj prevzame sestavljanje slovenskega vzgojnega programa ter stopi tozadevno v najbližje stike s slovenskim profesorskim društvom, obema slovenskima Maticama in s „Ciril-Metodovo družbo“. Predlagalca se je vprašalo keda in kam naj se skliče in to izvoljeni odsek.

33. Uredništvo hrvatskega mladinskega lista „Milodarka“ je naprosilo našo Zavezo, da naj mu za „Milodarka“ odposlija v zameno naš „Zvonček“. Omenjeni list je mnogo manjši in neznačajnejši od „Zvončka“ in stane letno samo 2 K. Uredništvu se je prošnja ugodila, toda z željo, da se odposlija k nam vsakokrat po dva izvoda lista „Milodarka“ v zameno.

34. „Jugoslovanska nacionalistična omladina“, s sedežem v Pragi, je vabila 1. 1918 našo Zavezo na proslavo spomina pesnika in filozofa kneza Petra II. Petroviča-Njegoša. Izrekla je željo, da naj se Zaveza slavnosti udeleži po zastopstvu, ali pa vsaj potom brzojava. Pod tem dopisom ni bil nihče podpisal in tudi datuma slavnosti ni bilo navedenega. Ker to društvu sploh ni bilo doslej znano, in ker se takih proslav načeloma ne udeležujemo, na ta spis niti odgovorili nismo.

35. Zavarovalnici „Prva češka na življenje“ v Pragi, z vrhovnim zastopstvom za jugoslovanske dežele v Trstu, ter „Erster allgemeiner Beamten-Verein der österreich-ungarischen Monarchie in Wien“, z zastopstvom za jugoslovanske dežele v Gradcu, poslali sta vodstvu naše Zaveze pravila svojih zavarovalnic in sta tudi obe stavili pogoje, pod katerimi se lahko sklene pogodba med Zavezo na eni, in med dotično zavarovalnico na drugi strani. V ta namen sta predložili obe zavarovalnici tudi že reverz v eventualno odobrenje in podpis. Vsaka izmed teh je zahtevala od Zaveze primerne zastopstvo. — „Prva češka na življenje“ je zahtevala od Zaveze, da prevzame zastopstvo za vse slovenske dežele, in da se obvezuje, da bo poslovala marljivo in točno po zavodovih naročilih. Zaveza bi dobivala za popolnoma samostojno izvršene posle za vsa dosmrtna zavarovanja po 15 K od vsakih zavarovanih 1000 K; za vsa mešana zavarovanja, sklenjena za slučaj smrti in doživetja, 20 K; za vsa doživetna zavarovanja po ceniku XXIII. po 10 K kot provizijo. Koncem vsakega koledarskega leta pri-

pozna poleg tega za naš „Učiteljski konvikt“ po 1 K od vsakih zavarovanih 1000 K. — „Uradniško društvo“ pa je ponudilo Zavezi od vsake zavarovalne premije, ki bi bila plačana po zastopstvu Zaveze, po 4% provizije. „Uradniško društvo“ bi dalo Zavezi mnogo več dela, a bi bilo za njo ugodnejše. — Ker nam banka „Slavija“ zadnja leta od naših zavarovancev sploh ni hotela več dati nikakih provizij, dasi se je letos zopet oglasila s ponudbo, je vpeljalo Zavezino vodstvo tozadevna natančna poizvedovanja z obema novima ponudnikoma. Do končnih sklepov ni prišlo, ker je to preprečil vojni vihar. Vodstvo je sklenilo le začasno pogodbo s „Prvo češko na življenje“. Po vojni bo treba na vsak način s temi pogajanjimi Zavezi zopet pričeti; pravomočna pa postane pogodba šole tedaj, kadar li pritrdi upravni odbor, oziroma Zavezina delegacija.

36. Vlada je dostavila Zavezi dne 9. maja 1. 1914 potrjena pravila.

37. Dne 2. julija 1. 1914 se je vršila sožalna seja vodstva Zaveze. Na dnevnem redu je bila odina točka: Izraz žalovanja ob tragični smrti Njegove c. kr. Visokosti prestolonaslednika Franca Ferdinanda in Njegove soproge Zofije. Predsednik L. Jelenc je vznešeno govoril o veliki in nepopislji nesreči, ki je zadela ljubljene vladarja. Najvišjo cesarsko hišo in celokupno našo domovino. Vodstvo Zaveze se je nato poklonilo deželnemu predsedniku ekselenci baronu Schwarzu s prošnjo, da blagovoli sporočiti pred Najvišji prestol izraz najiskrenejših čustev onega slovenskega ljudskošolskega učiteljstva, ki je združeno v naši Zavezi. Se isti dan popoldne ob pol dveh je pripeljal dvorni vlak v Ljubljano zemске ostanke preminulih. Pogrebne slavnosti na ljubljanskem kolodvoru se je udeležilo vodstvo Zaveze polnoštevilno.

38. C. kr. ministru za uk in bogočastje na Dunaju je poslalo Zavezino vodstvo utemeljeno prošnjo o reformi učiteljstva, oziroma učiteljske naobrazbe. „Zveza slovenskega učiteljstva v Avstriji“ je bila naprošena, da napravi na isti naslov tudi ona slično vlogo; o tem naj pa blagovoli tudi obvestiti vodstvo „Nemške učiteljske Zveze“ in „Občni odsek naprednih učiteljskih Zvez v Avstriji.“ (Dalje prili.)

Slovenska šolska Matica.

Slovenska šolska Matica je imela po daljšem odmoru — izza 5. aprila 1917 — zopet oboroženo sejo, ki jo je bil sklical predsednik ravnatelj Henrik Schreiner za v sredo, dne 27. marca t. l., ob 9. uri popoldne v Učiteljsko tiskarno v Ljubljani in ki so se je izven nje samega udeležili šetle odborniki: Bežek Viktor, Dimnik Jakob, Gaberšek Franc, Krulc Ivan in Vita Zupančičeva. V informacijo Matičarjev in Slovenski šolski Matici prijaznega občinstva naj služi nastopna objava važnejših ukrepov te seje.

Določilo se je, da bo letos o Božiču vsekakor občni zbor, ki je spričo vnanjih dogodkov izostal že zaporedoma tri leta (redovito bi bil moral biti zadnji občni zbor 1. 1915.). Po vsej priki bo zborovanje v soboto, dne 28. decembra t. l. Tu bo zlasti tudi razpravljati o zvišanju članarine, katere dosedanjí znesek (4 krone) je vsekakor prenizek napram skoro podvojenim cenam papirja, tiska in vezanja.

Kot društveni publikaciji izideta letos — žal, za tri leta skupaj (za dobo 1916—1918), ker spričo nepremagljivih težkoč 1. 1916. in 1917. ni bilo možno izdati nobene knjige — dve knjigi: Bežkovo Ukoslovje z umoslovnim uvodom (kot drugi snopč njegove izdaje pedagoških učbenikov) ter Pedagoški Letopis za 1916—1918, ki bo obsegal poleg običajnih letopisnih naznanil tudi nekatere pred kratkim preminulih naših šolnikov Hubada in Levca in pa blagopokojnega vladarja Franca Jožefa I., ki je njega ime tako tesno spojeno z razvojem našega šolstva. Izvršitev Letopisa se poveri — seveda pod primernimi pogoji — Cirilovi tiskarni v Mariboru, ker je Učiteljska tiskarna v Ljubljani preobložena z naročili in bi obe publikaciji le s težavo izvršila o pravem času. — Ker bo obsegalo Ukoslovje oko-

lo dvanaest, a Letopis okolo osem tiskanih pol, dobe Matičarji za članarino štirih kron dvalet tiskanih pol.

Ker je razpoloživega društvenega imetka okolo 4500 kron, a celokupni stroški za tiskano polo stanejo 250 kron, nameravane publikacije menda ne povzročijo nedostatka (primanjkljaja), tem manj, ker se je nadejati, da naklonita društvu v prosep njegovega zaslužnega literarnega delovanja primerno podporo mestni svet ljubljanski in pa deželni odbor kranjski, do katerih se je Matičin odbor že pred daljšim časom obrnil z dotično prošnjo.

Pedagoški Letopis se natisne v 1500 izvodih, a Ukoslovje, ki bo rabilo tudi kot učbenik in se mu je zaradi tega nadejati obilnejše razprodaje v 3000 izvodih.

Odborniku blaginjarju se je določila običajna letna nagrada 200 kron. Obenem se mu je naročilo, da stopi v zvezo z neko trdiko zaradi prodaje Matičine knjižne zaloge.

Po izvršitvi navedenih točk in po daljšem razgovoru o drugih važnih društvenih zadevah je zaključil predsednik sejo ob enajstih, želeč udeležnikom vesele praznike in obetajoč prihodnji odborniški sestanek o velikih počitnicah.

Križev pot ljudskošolskega učiteljstva v Kranjski deželi.

Deželni odbornik dr. Karel Triller je napisal v „Domovini“ pod zgornjim poglavjem članek, v katerem nam s pristojnega mesta in z jasno besedo odkriva krivično in brezsrčno postopanje večine deželne odbora z ljudskošolskim učiteljstvom in brezvestno gospodarstvo z denarjem, ki je namenjeno temu učiteljstvu. Težke tisočake, ki tvorijo že milijone, je porabila ta neusmiljena večina v druge svrhe, učitelje in njegove rodo vine pa pusti stradati, da so zaradi pomanjkanja oslabei že take, da prosí drug za drugim za dopust, ker ne more nič več izvrševati svoje težke službe. Lampe-Susteršič in še Pegan povrh, težak bo odgovor, ki ga bo prejšiljši terjala od vas za vaše hiševanje slovenska javnost! Trillerjev članek slove:

V zadnjih tednih so vzbudili v širši javnosti splošno pozornost obupni kliči našega ljudskošolskega učiteljstva za pomoč in rešitev iz uprav neznosne bede. Marsikomu, zlasti izven naših deželnih meja, se je zdela naravnost neverjetna slika, ki jo je podalo učiteljstvo javnosti o svojem več kot obupnem položaju in zato sem radevolje ustregel želji uredništva „Domovine“, naj podam primerno pojasnilo o zagroženem stališču in postopanju krušnega očeta ljudskošolskega učiteljstva, t. j. deželne odbora.

Kranjska dežela je uživala že pred vojsko dolga leta žalostno slavo, da ima v celi Avstriji najslabše plačano učiteljstvo. Boj za izboljšanje gmočnega položaja tega važnega kulturnega činika je tvoril eno najpoglavitejših nalog narodno-napredne manjšine v deželnem zboru; toda več let se je razbijal ves trud ob strankarskopoličnih pomislekih večine deželne zbora, ki jo je vodil sedanjí glavar dr. Šusteršič. Šele takorekoč nepsredno pred izbruhom svetovne vojne, to je v zimskem zasiedanju deželne zbora leta 1913/14. se je večina navidezno vdala splošnemu pritisku in je predložila ter tu di sprejela zakonski načrt, ki je vseboval za takratne razmere precej izdatno regulacijo učiteljskih plač.

Dejal sem, da se je večina pravzaprav le navidezno vdala, zakaj vezala je regulacijo plač nerazdružljivo na istočasno sprejetje novega zakonskega načrta o šolskem nadzorstvu, ki je pa bil v takem navskrižju z državnim šolskim zako-

nom I. Saj se mi je pripetilo o neki priliki cesarjevega prihoda v Pulj, da so hiteli nekateri navdušeni Hrvati za njim, pozdravljajoč ga z „Živijo!“ — Tudi dvorni sluga v Schönbrunnu ki mu je bilo poverjeno razkazovanje schönbrunnskega gradu, je začudeno gledal obraz, ki je bil tako izvenredno podoben njegovemu visokemu gospodu. Menda samo zato je popeljal naju in še nekaj tujcev po dvoranih, dasi ni bil dan zato določen. Vsako zgodovinsko važna stvar je zanimala Saje, od vsake je hotel imeti poseben spomin; tako na pr. se je vlegel v posteljo Napoleonovega sina, vojvode reichstadtškega, kar je seveda vzbudilo glasen grohot njegovih spremljevalcev in spravilo v vesele gube celo starega gladko obritega dvornega razkazovalca.

Sajetovi sopotniki v železniških kupeljih so imeli vedno dovolj smeha in zabave. Kakor bi prišel med stare znanice, se je jel z njimi pogovarjati, jim pripovedoval vesele momente, ki jih je doživel pred štiri-, pet- ali šestdesetimi leti. Sprevedniki, ki ga je opominjali, da mora s

karto 3. razreda iz 2. razreda, je pomiril in pridobil zase s hudomušno opazko: „O hvala, vsaj rad ostanem tukaj, vsaj je tu tudi dobro!“

Pred petimi leti se mi je pridružil Sajé na popotovanju po Italiji. Bilo mu je tedaj že 77 let, in s precejšnjimi skrbmi sem ga vzel s seboj, češ kako bo starček prenašal vse težave naporne poti. Toda Sajé je hodil kakor star general, ni mu bilo za trud in denar. da je le videl čim več zanimivosti, pa je bil zadovoljen. Kolikokrat smo se že od srca smejali v prijetnih prijateljskih družbah, če sem pripovedoval, kako se je vsedel dragi stric na slonokosteni semtorskí stol v zakristiji neke ravenske cerkve, kako sva letala po peronu v Bologni, kjer je izgubil svojo ravno kupljeno vožnjo karto v vrednosti 104 lire — ki sva jo pa potom srečno našla v njegovem notesu —, kakšno doživetje je imel stric Sajé v Firenci, ko se je meni pripetila nezgoda, da sem se le po dolgem iskanju našel izgubljeni denar v — napačnem žepu, itd. itd. — Nepozabljeno mi ostane tudi dopoldne velike

sobote, ki sva ga preživela v cerkvi sv. Petra. Take goreče molitve menda še nisem videl; stric Sajé se je zatopil vanjo nad grobom sv. Petra in niso ga motili velikosobotni obredi, ki so jih izvrševali mnogoštevilni kardinali, nadškofje, škofje, mladi papeževi pevci i. dr. Solze so mu lile po licih, povedal mi je pozneje, da se je tam spomnil vsega svojega življenja, vseh svojih sorodnikov ter da je molil tudi namesto mene, ki sem obračal svojo pozornost v prvi vrsti umetninam št. peterske cerkve. Po tem obisku je imel stric samo še eno željo: gledati papežu Piju X. iz obličja v obličje, to tem bolj, ker je videl v starčkom lastni naivnosti neko posebnost v tem, da sta bila s svetim očetom enake starosti. Izpolnil sem mu tudi to gorečo željo. Kmalu po velikonočnih praznikih naju je sprejel po posredovanju avstrijskega poslanstva sv. oče v avdienci. Bilo nas je kakih 60 dam in gospodov v dvorani. — vsi v frakih, oziroma v črnih oblekah — ko je vstopil sv. oče. Vsakemu izmed nas je podal papež roko, stric Sajé mu je je stisnil in poljubil tako

goreče, da ga je Pij X. začudeno pogledal. — Z Rimom pa najina pot še ni bila končana; hitela sva še dalje v Napoli, kamor sva ponesla na stricevo posebno željo pozdrave pieterskih kartuzijancev onim na gori San Martino sredi Napoli. Prekrasen razgled iz samostanskega vrta ter — par kozarčkov šartraza je bila za zahvala za najino uslugo. Iz Pompejev sva krenila nazaj proti domu; ustavila sva se med potom v Zenovi, v Turinu, v Milani ter prišla potem zopet srečno v ljubljeno domovino. V duhu vidim svojega ljubega strica, kako je pripovedoval svoje doživljanje po italiji sonodnikom in znancom. Srečno sem si želel, slišati ga tudi sam, kako je obupal prijetne reminiscence, a ni mi bilo dano. Smrt mi je prekrizala račune, lani je nenadoma hitro pograbila sivečasega korenjaka; v veličastnem spremstvu je pokopal St. Jernej svojega častnega občana, ki mu je dolžan toliko lepega in vzvišenega.

M. Pirc.